

Оскар Вајлд  
**DE PROFUNDIS**

БИБЛИОТЕКА – РАСКАЗИ/НОВЕЛИ

За Издавачот  
*Филип Димевски*

Уредник  
*Наталиа Лукомска*

Наслов на оригиналот  
*De Profundis, Oscar Wilde*

Превод од англиски јазик  
*Кристина Димкова*

Јазична редакција  
*Филип Димевски*

Компјутерска обработка  
и ликовно уредување  
*Владимир Мирчевски*

©Сите права на изданието ги има - БЕГЕМОТ ДООЕЛ  
Забрането е копирање, умножување и објавување на  
делови или на целото издание во печатени или елек-  
тронски медиуми без писмено одобрение од издава-  
чот.

*Оскар Вајлд*

# **DE PROFUNDIS**





## ***Вовед***

„Дај му маска на човека и тој ќе ти ја каже вистината“, напиша Вајлд во *Критичарот како уметник*. Носејќи ја маската на криминалец, Вајлд го дава својот најинтимен авто-портрет во *De Profundis*, писмото кое тој му го напишал на Лорд Алфред Даглас од затворот Рединг Гол помеѓу јануари и март 1897 година. Религиозниот наслов на писмото, кој значи „од длабочините“ бил одбран од Роберт Рос, пријателот на Вајлд, кому тој му ја доверил доставата на писмото.

Лорд Алфред Даглас или „Боузи“, како што Вајлд го нарекувал, бил негов љубовник во периодот од 1892 до осудувањето на Вајлд за хомосексуалност во мај 1895. Даглас го запоставил Вајлд во периодот од две години додека тој ја издржувал својата казна затвор, а ова долго писмо го крие очајничкиот плач поради тишината на својот љубовник зад обидите да се смири со него и со себе самиот, пред неговото излегување од затвор во април 1897.

Писмото било напишано на сина затворска хартија која му била давана на Вајлд лист по лист. Управата на затворот му забранила да му го испрати целото писмо директно на Даглас. Откако излегол од затворот тој му го дал писмото на Рос замолувајќи го да направи две копии пред да го организира доставувањето на писмото до Даглас. Наспроти инструкциите, Рос го задржал оригиналот за себе и му испратил копија на Даглас. Оригиналниот ракопис Рос го однел во Британскиот музеј во 1909 година, под услов да остане запечатен педесет години. Даглас никогаш не признал дека го добил писмото. Неговата дрскост одела дотаму што откако ја прочитал и пречистената верзија на *De Profundis*, објавена од страна на Рос во 1905, тврдел дека воопшто не знаел дека чита дело кое првобитно било адресирано до него.

Објавувањето на писмото од страна на Рос (во кое првично била изоставена било каква поврзаност со Даглас) било во согласност со желбите на Вајлд да ѝ ја даде на јавноста својата страна на настаните во обид да си го обели името. Тоа му било од исклучителна важност на Вајлд поради неговото семејство. Тој сакал да го возобнови угледот и почитта која неговите родители ја уживале во јавниот живот пред неговото понижување, а исто така сакал да направи сè што е во негова моќ за угледот на неговите два сина Сирил и Вивијан. За прв пат во 1962 кога Руперт Харт-Дејвис издал голема колекција на писмата на Вајлд, целиот текст на *De Profundis* ѝ станал достапен на јавноста.

Факсимил на затворскиот ракопис бил објавен во 2000-та од страна на внукот на Вајлд, Мерлин Холанд, како одбележување на стогодишнината од смртта на Оскар Вајлд. Додека на почетокот од минатиот век сите места на кои е спомнат Даглас се избришани, а со тоа *De Profundis* станува непристрасна беседа за природата на страдањето и темпераментот на уметникот, кон крајот на истиот век вниманието е насочено токму во спротивната насока. Без оглед на промените во текстот *De Profundis* е една од најважните автобиографии од деветнаесеттиот век, во рангот на *Apologia pro Vita Sua* (1864) на Кардиналот Њуман или *Автобиографија* (1873) на Џон Стјуарт Мил.





## DE PROFUNDIS

Затворот Х.М., Рединг

Драг Боузи,

По долгото и залудно чекање решив јас да ти пишувам, колку за твое добро толку и за мое, бидејќи не би сакал да помислам дека поминав низ две долги години затвор без да добијам ниту еден ред од тебе, ниту пак било какви вести или порака, со исклучок на оние кои ми предизвикаа болка.

Нашето несреќно и премногу тажно пријателство заврши со распад и моја јавна озлогласеност, а сепак сеќавањето на нашата стара љубов е често со мене, а помислата дека омразата, горчината и презирот треба засекогаш да го заземат местото во моето срце во кое некогаш постоеше љубов е премногу тажна за ме-

не. И ти самиот, мислам, ќе почувствуваш во своето срце дека да ми пишуваш додека јас лежам тука во осаменоста на затворскиот живот е подобро од објавувањето на моите писма без моја дозвола или посветувањето песни без моја согласност, иако светот нема да дознае за зборовите на болка или страст, каење или рамнодушност кои самиот ќе ги одбереш како твој одговор или обраќање.

Воопшто не се сомневам дека во ова писмо во кое ќе пишувам за твојот и мојот живот, за минатото и иднината, за слатките нешта кои се претворија во горчина и за горките работи кои би можеле да се претворат во радост, ќе има многу нешта кои ќе ја повредат твојата суета. Ако навистина е така, прочитај го писмото повторно од почеток, сè додека не ја убие твојата суета. Ако во него најдеш некакво неправедно обвинување, запомни дека човек треба да биде благодарен оти постои грешка за која може да биде неправедно обвинет. Ако во него најдеш еден единствен пасус кој ќе донесе солзи во твоите очи, плачи како што ние плачеме во затворот каде што денот се разликува од ноќта само по солзите. Тоа е единствената работа која може да те спаси. Ако почнеш да ѝ се жалиш на мајка ти, како што направи поттикнат од презирот кон тебе што го изразив во моето писмо до Роби, за да може да ти ласка и да те теши, што би те вратило во твоето самозадоволство и вообразеност, ќе бидеш целосно изгубен. Ако најдеш едно лажно оправдување за себе, набргу ќе најдеш и стотина, па

ќе бидеш само она што беше порано. Дали сè уште велиш, како што му кажа на Роби во твојот одговор, дека јас „ти припишувам недолични мотиви“ на тебе? Ах! Ти немаше никакви мотиви во животот. Ти имаше само нагони. Мотивот е интелектуална цел. Дали сè уште мислиш дека беше „многу млад“ кога нашето пријателство започна? Твојот недостаток не беше тоа што знаеше многу малку за животот, туку тоа што знаеше толку многу. Периодот на детството во неговото нежно расцветување, неговата чиста светлина, неговата наивна радост и очекувања за тебе беа одамна поминати. Со многу брз, тркачки чекор ти премина од фантазија во реалност. Подземјето и неговиот живот почнаа да те воодушевуваат. Тоа беше почетокот на твоите проблеми поради кои побара помош од мене, а јас толку неразумно, според она што се смета за разумно на овој свет, од жал и љубезност кон тебе, ти ја дадов помошта која ми ја побара. Мораш да го прочиташ писмото до крај, иако секој збор може да го почувствуваш како оган или хируршки нож од кои нежното тело гори или крвари. Запомни дека будалата во божјите очи и будалата во човечките очи не се исти. И оној кој е апсолутно неук во поглед на уметничките стилови и револуции или развојот на текот на мислата, за раскошот на латинскиот стих или богатата музика на грчкиот јазик, кој изобилува со самогласки, за тосканските скулптури или елизабетанската песна, може да поседува поинаква мудрост. Вистинскиот будала, оној

кого боговите го исмеваат и уништуваат е оној кој не се познава себеси. Јас бев таков толку долго време. Ти си веќе таков многу долго време. Не биди таков повеќе. Не плаши се. Површноста е најголемиот порок. Сето она што е сфатено е добро. Запомни, исто така и дека она што тебе ти причинува несреќа да го читаш за мене е уште поголема несреќа да го напишам. Кон тебе Невидените Моќи беа многу добри. Ти дозволија да ги видиш необичните и трагични форми на Животот како сенки во кристал. Главата на Медуза која ги претвора живите мажи во камен – тебе ти беше дозволено да ја гледаш единствено во огледало. Ти самиот чекореше слободно помеѓу цвеќињата. Мене прекрасниот свет на боја и движење ми беше одземен.

Ќе започнам со тоа што ќе ти кажам дека ужасно се обвинувам себеси. Додека седам овде во затворничка облека, во оваа темна ќелија, како понижен и уништен човек, се обвинувам себеси. Во ноќите исполнети со немир и очај, во долгите еднолични денови на болка, јас се обвинувам себеси. Се обвинувам себеси што си дозволив неинтелектуално пријателство, пријателство чија примарна цел не беше создавање и размислување за убави нешта, туку целосно да завладее со мојот живот. Уште на почетокот помеѓу нас постоеше огромен јаз. Ти беше мрзелив во училиште, а уште помрзелив за време на универзитетските студии. Ти не сфаќаше дека еден уметник, а особено еден уметник како мене, поточно уметник чиј ква-

литет на делата зависи од засилувањето на личноста, заради развојот на својата уметност бара размена на идеи, интелектуална атмосфера, тишина, мир и осаменост. Ти им се воодушевуваше на моите дела кога веќе беа завршени, уживаше во блескавите успеси на моите премиери и уште поблескавите забави по нив, беше горд, се разбира, што беше интимен пријател на толку ценет уметник, но ти не можеше да ги разбереш условите неопходни за да се создаде едно уметничко дело. Не користам некакви фрази или реторичко претерување, туку ја кажувам апсолутната вистина и факти кога те потсетувам дека за сето време додека бевме заедно не напишав ниту еден единствен ред. Дали во Торки, Горинг, Лондон, Фиренца или на некое друго место, мојот живот, додека ти беше со мене, беше сосема стерилен и некреативен. А со жалење можам да кажам дека со исклучок на неколку кратки паузи, ти беше секогаш покрај мене.

Се сеќавам, на пример, на септември '93, да издвојам само еден пример од многу, кога земавме две соби, само за да можам да работам без вознемирување, бидејќи го прекршив договорот со Џон Хер, кој ме притискаше откако му ветив дека ќе му напишам драма. За време на првата недела ти не беше со мене. Ние имавме, сосема природно, спротивставени мислења околу уметничката вредност на твојот превод на *Саломе*, па тебе ти правеше задоволство да ми праќаш глупави писма на таа тема. Во текот на таа недела јас го напишав и

го завршив со сите детали, како што беше подоцна изведен, првиот чин на *Совршен Супруг*, а кога ти се врати втората недела, јас морав да се откажам од мојата работа. Одев во Сент Џејмс Плејс секое утро во 11.30 за да можам да размислувам и пишувам без прекините и вознемирувањата кои ги имав во домот, колку и да беше мирен и тивок тој дом. Но, обидот беше залуден. Во дванаесет часот ти ќе дојдеше со автомобилот и ќе останеше на цигара и муабет до 1.30, кога беше време да те однесам на ручек во Кафе Ројал или Баркли. Ручекот заедно со пијалоците вообичаено траеше до 3.30. Потоа еден час се одмораше во Вајтс. Во времето за чај се појавуваше повторно и остануваше сè додека не дојдеше време за да се облечеме за вечера. Вечераше со мене во Савој или во Тајт Стрит. Никогаш не се делевме еден од друг до полноќ, бидејќи фасцинантниот ден мораше да се заокружи со доцна вечера кај Вили. Ова беше мојот живот за време на тие три месеци, секој ден, со исклучок на четирите дена кога ти беше во странство. А потоа јас, се разбира, морав да дојдам до Кале да те земам и вратам назад. За мојот карактер и темперамент ова беше гротескна и трагична ситуација.

Сигурно разбираш сега? Мораш да сфатиш дека твојата неспособност да бидеш сам, твојата постојана, силна желба за внимание од другите луѓе, твојата немоќ за издржана интелектуална концентрација, непријатната несреќна случка – бидејќи би сакал да мислам дека не беше ништо повеќе од тоа – тоа што ти сè

уште не беше способен да ги присвоиш „оксфордските манири“ во интелектуална смисла, никогаш не си бил некој кој би можел достоинствено да си игра со идеите, туку секогаш насилнички ги наметнуваше твоите ставови – дека сите овие работи, заедно со фактот дека твоите желби и интереси се од сферата на Животот, а не Уметноста, беа толку погубни за твојот сопствен културен напредок колку што беа за мојата работа како уметник. Кога ќе го споредам моето пријателство со тебе со пријателството со други уште помлади мажи, како Џон Греј или Пјер Луис, се срамам. Мојот висински живот, мојот повозвишен живот беше со нив или таквите како нив.

Кога зборувам за страшните резултати од моето пријателство со тебе, не зборувам за сегашноста. Размислувам за неговата содржина додека траеше. За мене беше интелектуално деградирачко искуство. Ти ги имаше основите на еден уметнички темперамент во неговиот зародиш. Но, јас те сретнав или премногу доцна или премногу рано, не знам точно. Кога ти не беше тука јас бев добро. Периодот на почетокот на декември од годината која веќе ја споменах, успеав да ја убедам мајка ти да те прати на патување надвор од Англија, јас си ја обновив искинатата и расплетена мрежа на мојата имагинација, повторно си го земав животот во свои раце и не само што ги завршив трите преостанати чинови од *Совршениот сопруг*, туку ја добив идејата за други две драми од сосема поинаков вид, *Фирентинска траге-*

*дија* и *Светата куртизана*, кога одеднаш непоканет, недобредојден и под фатални околности за мојата среќа ти се врати. Двете дела кои ги оставив недовршени, не бев во состојба да ги довршам. Никогаш повеќе не можев да го вратам расположението во кое беа започнати. А ти сега, откако издаде збирка поезија, ќе можеш да го разбереш ова што го зборувам. Дали ќе можеш или не ќе остане скриена тајна во срцето на нашето пријателство. Додека беше со мене ти беше апсолутниот уништувач на мојата Уметност, а со тоа што ти дозволив истрајно да застанеш помеѓу Уметноста и мене, себеси си нанесов срам и вина од највисок степен. Ти не можеше да знаеш, не можеше да разбереш, не можеше тоа да го цениш. А јас немав право од тебе тоа да го очекувам. Тебе те интересираа само твоите оброци и расположенија. Твоите желби едноставно се однесуваа само на забава, обични или не толку обични задоволства. Тие беа она што му требаше на твојот темперамент или мислеше дека му треба во тој момент. Јас требаше да ти забранам да доаѓаш во мојата куќа или моите соби, освен кога специјално ќе те поканев. Безрезервно се обвинувам себеси за мојата слабост. Тоа беше само слабост. Половина час со Уметноста многу повеќе ми значеше отколку цела вечност со тебе. Навистина ништо, во ниту еден период од мојот живот не беше ни приближно важно колку Уметноста. Но, кога се работи за еден уметник, слабоста не е помалку од злос-



торство, кога таа му ја парализира имагинацијата.

Повторно се обвинувам себеси што ти дозволив да ме доведеш до целосен финансиски крах. Се сеќавам на едно утро на почетокот на октомври '92 кога седев во жолтите шуми на Брекнел со твојата мајка. Во тоа време многу малку ја познавав природата на твојот карактер. Престојував со тебе од сабота до понеделник во Оксфорд. Ти остана со мене во Кромер десет дена и играше голф. Разговорот се сврте кон тебе, а твојата мајка започна да зборува за твојот карактер. Таа ми кажа за твоите две најголеми мани, твојата суетност и тоа што, како што таа се изрази, „имаш погрешен однос кон парите“. Сега се сеќавам како се насмеав. Воопшто не знаев дека првата ќе ме донесе до затвор, а втората до банкрот. Мислев дека суетноста е еден достоинствен цвет кој младиот човек го носи, а што се однесува до расипништвото – бидејќи јас мислев дека таа не мислеше на повеќе од расипништво – доблестите на разумност и штедливост не беа дел од мојот карактер ниту од моето потекло. Но, пред нашето пријателство да биде еден месец старо, почнав да сфаќам што навистина мислеше твојата мајка. Твоето инсистирање на живот во непромислено изоболство, твојата постојана потреба за пари, твоето тврдење дека сите твои задоволства треба да ги платам јас, без разлика дали јас бев со тебе или не, по извесно време ме доведоа до финансиски потешкотии и она што го направи ова расипништво толку моно-

тоно и здодевно за мене, додека ти упорно го земаше во свои раце мојот живот, беше фактот што парите се трошеа единствено на јадење, пиење и слични работи. Од време на време задоволство е да се седне на маса со црвени рози и вино, но ти ја надмина границата на вкусот и умереноста. Ти бараше без достоинство и примаше без благодарност. Почна да мислиш дека имаш некакво право да живееш на мој трошок и во обилен луксуз на кој никогаш не си бил навикнат, и кој од таа причина ти создаде уште поголем апетит, за да на крајот доколку загубеше пари коцкајќи се во некое казино во Алжир едноставно ми праќаше телеграма следното утро во Лондон за да ја внесам сумата пари што си ја потрошил на твојата сметка во банка и повеќе не мислеше за тоа.

Кога ќе ти кажам дека во периодот помеѓу есента 1892 и датумот на моето затворање имав потрошено со тебе и на тебе 5.000 фунти во кеш, без сметките за кои се задолжив, ќе разбереш на каков живот ти инсистираше. Мислиш дека претерувам? Моите вообичаени трошоци со тебе за еден обичен ден во Лондон – за ручек, вечера, доцна вечера, забава, пајтон и останати работи – се движеа од 12 до 20 фунти, неделните трошоци, се разбира се движеа во тој опсег и изнесуваа од 80 до 130 фунти. За нашите три месеци во Горинг моите трошоци (вклучувајќи ја и киријата) изнесуваа 1.340 фунти. По банкротот бев принуден со финансискиот консултант чекор по чекор да поминам низ секој дел од мојот живот. Беше

страшно. „Едноставно живеење и високо размислување“ се разбира беше концепт кој ти во тоа време не го почитуваше, но таквото расипништво беше срам за двајцата. Една од најпрекрасните вечери кои досега сум ги имал беше вечерата на која бев со Роби во едно мало местенце во Сохо, чинеше онолку шилинзи колку што чинеа фунти моите вечери со тебе. Од таа вечера со Роби ги паметам првите најубави разговори во мојот живот. Идеја, титула, третман, начин, сè чинеше 3 франци и 50 центи за фиксно мени. Од расипничките вечери со тебе ништо не паметам освен тоа дека многу храна беше изедена и многу алкохол беше испиен. Мојата попустливост пред твоите барања беше лоша за тебе. Го знаеш тоа сега. Те натера често да грабаш, на моменти сосема бескрупулозно, а секогаш недостоинствено. Во многу пригоди не претставуваше никакво задоволство привилегијата да се биде твој домаќин. Ти едноставно заборави на – нема да кажам пристојност, формално да се заблагодариш, бидејќи формалната пристојност може да го ограничи блиското пријателство – љубезноста на еден убав придружник, шармот на пријатниот разговор, оние *τερπνὸν καχόν*<sup>1</sup>, како што Грците ги нарекувале, и сето она хумано однесување кое го прави животот убав, и е пријатна пријателство на животот каква што може да биде

---

<sup>1</sup> *τερπνὸν καχόν* (гр.) – пријатни зла (прев.)

музиката, ги одржува работите усогласени и ги пополнува со мелодија грубите или тивки делови. И иако можеби ти изгледа чудно што некој во толку ужасна ситуација како мене може да направи разлика помеѓу еден срам или друг, сепак искрено признавам дека лудоста на трошење толку пари на тебе и фактот што ти дозволив безмилосно да го потрошиш моето богатство на твоја сопствена штета како и на моја, ми дава мене и во моите очи една нота на расипништво до банкрот што прави двојно повеќе да се срамам. Јас сум создаден за други работи.

Но, најмногу од сè се обвинувам себеси за сето морално понижување кое дозволив да ми го нанесеш. Основата на карактерот е моќта на волјата, а моќта на мојата волја беше потчинета на твојата. Звучи гротескно, но тоа е вистината. Оние постојани сцени од кои ти како да имаше физичка потреба и со кои твојот ум и тело се изобличија, и ти стана неподнослив за гледање и слушање, онаа страшна опседнатост која ја наследи од татко ти, опседнатоста со пишување одвратни и гневни писма, сиот твој недостиг на контрола над своите емоции, кој се гледаше во твоите долготрајни гневни расположенија и намуртена тишина, како и во ненадејните изливи на речиси епилептичен бес. Сите овие работи, како и случајот со едно од моите писма до тебе, што беше оставено до тебе додека се излежуваше во хотелот Савој или некој друг хотел, кое беше прикажано на суд од страна на адвокатот на твојот татко,

содржеше молба ни малку поштедена од патетика, доколку ти во тоа време беше способен да ја препознаеш патетиката по нејзините елементи или израз – овие работи, би рекол, беа потеклото и причините за мојата фатална попустливост пред твоите барања кои секојдневно се зголемуваа. Беше истоштувачки. Тоа беше триумф на еден помал врз поголем карактер. Тоа беше случај на тиранија на слабите врз силните, која некаде во моите драми ја опишувам како „единствената тиранија кој трае“.

А, беше неизбежна. Во секоја врска во животот со другите човек мора да најде некој *moyen de vivre*<sup>2</sup>. Во твојот случај оној со тебе мораше или да ти се предаде или да те изгуби. Не постоеше друга алтернатива. Поради длабоката љубов кон погрешен човек, поради големото сожалување за недостатоците на твојот карактер и темперамент, поради мојата добро позната добродушност и келтска мрзеливост, поради уметничката одбивност кон груби сцени и грди зборови, поради неспособноста да поднесам било каков гнев, кој во тоа време беше моја особина, поради фактот што не сакав животот да ми го загорчуваат и прават непријатен работи, кои за мене, со мојот поглед насочен кон други работи, беа ситници за кои не вредеше да се размислува повеќе од една минута – поради сите овие причини, колку и да

---

<sup>2</sup> *moyen de vivre* (фр.) – начин на живот (прев.)

звучат едноставни, јас секогаш ти попуштав. Како природен резултат на тоа, твоите барања, твоите обиди за доминација, твоето изнудување пари стануваа сè понеразумни. Твојот најзлобен мотив, твојот најподол апетит, твојата највообичаена страст за тебе станаа правила според кои секогаш требаше да се водат животите на другите, и според кои, по потреба животите на другите можеа бескрупулозно да бидат жртвувани. Знаејќи дека ако направиш сцена секогаш ќе биде по твое, повеќе од природно беше дека ќе продолжиш, несомнено, речиси без никаква совест, до неразумно претерување во вулгарното насилство. На крајот не знаеше кон каква цел се стремеше. Откако ги присвои мојот генијален талент, моќта на мојата волја и моето богатство, ти го побара, во слепилото на неуморната алчност, целиот мој живот. Ми го одзеде. Во еден извонредно трагичен критичен момент во мојот живот, токму пред да го преземам мојот жалосен чекор со кој започнав една апсурдна постапка, од една страна беше татко ти, кој ме напаѓаше со одвратните картички кои ги оставаше во мојот клуб, од другата страна беше ти напаѓајќи ме со твоите не помалку одбивни писма. Писмото кое го добив од тебе утрото кога ти дозволив да ме однесеш до полициската станица за да го побарам она апсурдно апсење на татко ти беше едно од најлошите писма што ги имаше напишано и со најсрамната можна причина. Помеѓу вас двајцата јас го загубив паметот. Ме напушти мојата моќ на расудување.